

Анотація дисципліни
«Загальна теорія прав людини»
Рівень вищої освіти – доктор філософії
Спеціальність – D8 Право
Кількість кредитів – 3
Загальна кількість годин – 90

Мета викладання навчальної дисципліни – формування в аспірантів цілісного науково-теоретичного уявлення про права людини як універсальний соціально-правовий феномен, їхню природу, сутність, зміст, систему та закономірності історичного розвитку; поглиблення знань про філософські, світоглядні, аксіологічні та нормативні засади прав людини, сучасні концепції їх походження, обґрунтування та юридичного закріплення; розвиток здатності до критичного осмислення проблем співвідношення прав людини, прав особи і прав громадянина, взаємозв'язку прав, свобод та обов'язків, універсальності й культурної зумовленості прав людини, визначення допустимих меж їх обмеження; формування навичок наукового аналізу міжнародних і національних механізмів забезпечення та захисту прав людини, оцінювання сучасних тенденцій розвитку правозахисної доктрини та визначення перспектив удосконалення системи гарантування прав людини в Україні відповідно до принципів верховенства права, демократії, людської гідності та міжнародних стандартів.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування в аспірантів поглиблених знань про історичні передумови виникнення та еволюцію ідеї прав людини; основні філософсько-правові концепції їх походження та обґрунтування; поняття, сутність, ознаки й соціальне призначення прав людини; співвідношення прав людини, основоположних свобод, законних інтересів і юридичних обов'язків; людську гідність як ціннісну основу системи прав людини; універсальність, невідчужуваність, неподільність, взаємозалежність і рівність прав людини; класифікацію прав людини та концепцію їх поколінь; особливості особистих, політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних і цифрових прав; структуру суб'єктивного права та юридичні механізми його реалізації; позитивні й негативні зобов'язання держави у сфері прав людини; принципи рівності, недискримінації, пропорційності та правової визначеності; підстави, умови та межі обмеження прав людини; систему міжнародних, регіональних і національних стандартів захисту прав людини; діяльність універсальних і регіональних правозахисних інституцій; особливості забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій, воєнного стану та збройних конфліктів; сучасні проблеми реалізації прав людини в інформаційному суспільстві; перспективи розвитку доктрини прав людини в умовах глобалізації та європейської інтеграції України.

Опис дисципліни: Загальна теорія прав людини як напрям юридичної науки та навчальна дисципліна. Поняття, предмет, структура та методологічні

засади загальної теорії прав людини. Права людини як соціальний, політичний, моральний і правовий феномен. Історична еволюція ідеї прав людини. Античні, середньовічні та новочасні уявлення про природні права людини. Природно-правова, позитивістська, ліберальна, соціологічна та інші концепції прав людини. Сучасні підходи до обґрунтування прав людини. Поняття, сутність та ознаки прав людини. Права людини, права особи та права громадянина: співвідношення понять. Людська гідність як онтологічна й аксіологічна основа прав людини. Свобода, рівність і справедливість у системі цінностей прав людини. Універсальність і культурний релятивізм у сучасній теорії прав людини. Принципи невідчужуваності, непорушності, неподільності та взаємозалежності прав людини. Система та класифікація прав людини. Концепція поколінь прав людини: історичні передумови, зміст і наукова критика. Особисті (громадянські) права та свободи людини. Політичні права та їх значення для функціонування демократичного суспільства. Економічні, соціальні та культурні права людини. Колективні права та проблема їх співвідношення з індивідуальними правами. Екологічні права людини. Права людини в інформаційному суспільстві. Цифрові права та свободи. Соматичні права та проблеми їх теоретико-правового обґрунтування. Правосуб'єктність людини та її значення для реалізації прав. Структура суб'єктивного права людини. Співвідношення прав, свобод, законних інтересів та юридичних обов'язків. Права людини і верховенство права. Конституціоналізація прав людини. Права людини як основа конституційного ладу демократичної держави. Позитивні й негативні зобов'язання держави щодо прав людини. Горизонтальна та вертикальна дія прав людини. Принцип рівності та заборона дискримінації. Позитивні дії як засіб забезпечення фактичної рівності. Межі здійснення прав людини. Поняття, підстави та умови обмеження прав людини. Принцип пропорційності у сфері обмеження прав людини. Балансування конкуруючих прав та публічних інтересів. Абсолютні та відносні права людини. Гарантії прав людини: поняття, система та види. Юридичні механізми реалізації, охорони та захисту прав людини. Міжнародні стандарти прав людини. Загальна декларація прав людини та її історико-правове значення. Міжнародні пакти ООН про права людини. Універсальна система захисту прав людини. Договірні органи ООН та їх компетенція. Регіональні системи захисту прав людини. Європейська конвенція з прав людини та її значення для розвитку правозахисної доктрини. Європейський суд з прав людини як інституційний механізм захисту прав людини. Основні принципи тлумачення прав людини у практиці Європейського суду з прав людини. Хартія основних прав Європейського Союзу. Права людини в правовій системі Європейського Союзу. Конституційно-правовий механізм забезпечення прав людини в Україні. Судовий і позасудовий захист прав людини. Роль Конституційного Суду України у формуванні національної доктрини прав людини. Інститут омбудсмена в системі гарантування прав людини. Права людини в умовах надзвичайного та воєнного стану. Відступ від зобов'язань у сфері прав людини: міжнародно-правові підстави та межі. Міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право: співвідношення і взаємодія. Захист прав людини під час збройних конфліктів. Права внутрішньо переміщених осіб, біженців та

інших вразливих категорій населення. Захист персональних даних і недоторканності приватного життя. Штучний інтелект, автоматизоване прийняття рішень і права людини. Біоетичні виклики сучасної теорії прав людини. Права майбутніх поколінь і концепція сталого розвитку. Глобалізація та трансформація сучасної системи прав людини. Європейська інтеграція України та гармонізація національних стандартів прав людини з європейськими. Сучасні тенденції розвитку загальної теорії прав людини та перспективи вдосконалення правозахисних механізмів.

Форма підсумкового контролю: екзамен.